

บทสรุปผู้บริหาร

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศฉบับนี้ เป็นการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ที่บัญญัติในมาตรา 247 (2) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมาตรา 26 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 โดยในการจัดทำรายงานดังกล่าว กสม. ได้ประมวลข้อมูลจากเหตุการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในปี 2563 ทั้งข้อมูลจากการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ ข้อมูลจากภาคประชาชน ข้อมูลจากการปฏิบัติงานของ กสม. และจากการประชุมรับฟังความเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และพิจารณาเปรียบเทียบกับสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในและหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม เพื่อประเมินสถานการณ์สิทธิในแต่ละด้านและจัดทำข้อเสนอแนะ โดยได้แบ่งการประเมินสถานการณ์ออกเป็น 4 ด้าน ตามขอบเขตของสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในบริบทของประเทศไทยในปี 2563 ได้แก่ (1) การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ (2) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (3) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม และ (4) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล ดังมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

(1) การประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในสถานการณ์เฉพาะ

ในปี 2563 มีสถานการณ์เฉพาะที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ 2 สถานการณ์ ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และสถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน

การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในวงกว้างทำให้รัฐบาลต้องประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมการแพร่ระบาดของโรค โดยบางมาตรการมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการ อาทิ การห้ามเดินทางข้ามเขตจังหวัด การกำหนดเวลาออกนอกเคสสถานหรือเคอร์ฟิว การห้ามจัดกิจกรรมรวมกลุ่มหรือการชุมนุม แต่มาตรการดังกล่าวมีความจำเป็นและได้สัดส่วนกับความรุนแรงของสถานการณ์โดยมีข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่า เป็นมาตรการที่มีประสิทธิผลและรัฐได้ผ่อนผันหรือยกเว้นการบังคับใช้มาตรการเหล่านั้นเมื่อสถานการณ์แพร่ระบาดเริ่มคลี่คลายลง ในขณะเดียวกัน รัฐบาลได้มีมาตรการช่วยเหลือประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มแรงงานผู้สูงอายุ และคนพิการที่ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการครองชีพ เพื่อคุ้มครองสิทธิที่จะมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ผ่านมาตรการเยียวยาและมาตรการทางการเงินเพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม การให้ความช่วยเหลือผ่านระบบออนไลน์ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบบางกลุ่มเข้าไม่ถึงสิทธิ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากมีอุปสรรคทางภาษาหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลที่ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต และยังพบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้หญิง และปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขโดยเฉพาะเรื่องการยุติการตั้งครรภ์ได้ ในการแพร่ระบาดระลอกใหม่ที่พบในกลุ่มแรงงานต่างด้าวจำนวนมากและการติดเชื้อในหลายจังหวัดที่มีความเชื่อมโยงจากบ่อนการพนัน สะท้อนถึงการทำงานของหน่วยงานของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สามารถดำเนินการในเรื่องดังกล่าวได้อย่างจริงจัง จึงทำให้เกิดการแพร่ระบาดระลอกใหม่ขึ้น กสม. จึงมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลให้คำนึงถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงความช่วยเหลือของประชากรบางกลุ่มและกำหนดช่องทางที่เหมาะสมเพื่อให้ประชากรกลุ่มดังกล่าวได้เข้าถึงและใช้สิทธิในทางปฏิบัติได้จริง ในส่วนของการจัดหาวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 นั้น ควรจัดทำให้บุคคลที่มีความเสี่ยงจากการปฏิบัติงานที่อาจสัมผัส

กับผู้ติดเชื้อหรือผู้ที่มีความเปราะบางด้านสุขภาพให้สามารถเข้าถึงวัคซีนได้โดยไม่เลือกปฏิบัติ และในพื้นที่ที่มีการระบาดสูงที่มีการกักตัวแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จำกัดและสภาพแออัดและยังไม่สามารถแยกบุคคลที่อาจติดเชื้อออกได้ ควรหามาตรการเพื่อลดความเสี่ยง รวมทั้งมีการสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องการป้องกันโรคและมาตรการของรัฐให้เป็นไปอย่างทั่วถึงและในภาษาที่แรงงานสามารถเข้าใจได้และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังต่อการแก้ปัญหาการลักลอบนำแรงงานที่ผิดกฎหมายเข้าประเทศ และการเปิดบ่อนการพนันทั่วประเทศ โดยเฉพาะหากมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดดังกล่าว

สำหรับสถานการณ์การชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองของนักเรียน นิสิต นักศึกษา และประชาชน ปี 2563 เป็นปีที่มีการชุมนุมเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ ทั้งการชุมนุมทางการเมืองและการชุมนุมเพื่อสะท้อนปัญหาสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมต่อเนื่องเกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นในช่วงที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม 2563 และรัฐบาลได้ออกมาตรการเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เพื่อคุ้มครองสิทธิด้านสุขภาพของประชาชน รวมถึงการห้ามชุมนุมใด ๆ แต่เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ดีขึ้น รัฐบาลได้ผ่อนคลายมาตรการให้ประชาชนสามารถจัดกิจกรรมรวมกลุ่มและกลับมาใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบได้ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2563 ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการชุมนุมสาธารณะ แต่ยังคงปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคที่ทางราชการกำหนด หลังจากการผ่อนคลายมาตรการ กลุ่มต่าง ๆ ได้มีการชุมนุมอย่างต่อเนื่องในหลายพื้นที่ ซึ่ง กสม. ได้เฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์การชุมนุมโดยใกล้ชิดและมีแถลงการณ์หรือข่าวประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตามความเหมาะสมของสถานการณ์เพื่อให้หน่วยงานของรัฐและผู้ชุมนุมตระหนักถึงหลักการสิทธิมนุษยชน รวมถึงมีข้อเสนอแนะหลายประการเพื่อให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการเพื่อให้ประชาชนได้ใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบตามที่รัฐธรรมนูญและกติกา ICCPR ให้การรับรอง จากการติดตามและเฝ้าระวังสถานการณ์การชุมนุมส่วนใหญ่พบว่าไม่มีเหตุการณ์รุนแรงแม้จะมีการกระทบกระทั่งกันอยู่บ้างระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยในบางกรณี แต่ทั้งสองฝ่ายพยายามใช้ความอดทนอดกลั้นเพื่อไม่ให้มีความรุนแรงเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม มีการชุมนุมสองกรณีที่บริเวณแยกปทุมวันและหน้ารัฐสภาที่รัฐใช้มาตรการยุติการชุมนุมโดยการฉีดน้ำแรงดันสูง ซึ่งมีการผสมสารเคมีเข้าใส่ผู้ชุมนุม โดยเฉพาะการชุมนุมเมื่อวันที่ 16 ตุลาคมที่แยกปทุมวัน ซึ่ง กสม. เห็นว่ายังไม่ปรากฏลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ความรุนแรงจนถึงขั้นต้องเข้ามาตรการสลายการชุมนุม การฉีดน้ำผสมสารเคมีจึงเป็นการกระทำที่เกินสมควรแก่เหตุ อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมรัฐยังคงทำหน้าที่ดูแลการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนโดยไม่ได้แทรกแซงการใช้เสรีภาพดังกล่าวแม้ในบางกรณีผู้จัดการชุมนุมไม่ได้แจ้งการชุมนุมตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 แต่การชุมนุมยังคงดำเนินต่อไปได้ ทั้งนี้ รัฐได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้ชุมนุมจำนวนหนึ่งในฐานความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ จึงเป็นไปในแนวทางเดียวกับความเห็นทั่วไปของคณะกรรมการประจำกติกา ICCPR ในเรื่องสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ และโดยทั่วไปผู้ชุมนุมได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการดำเนินคดี

(2) การประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

มีประเด็นสำคัญได้แก่ การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน การติดตามจับกุมตัวโดยเจ้าหน้าที่รัฐ และปัญหาเรือนจำแออัด สถานการณ์การกระทำทรมาน การบังคับให้สูญหาย และการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โทษประหารชีวิต การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพของสื่อมวลชน

ในปี 2563 รัฐยังคงส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในกระบวนการยุติธรรมต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา ทั้งการช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ส่วนการให้ความช่วยเหลือผ่านกองทุนยุติธรรมในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือในเรื่องการปล่อยชั่วคราวและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในขณะที่

ศาลยุติธรรมได้มีข้อเสนอแนะหลายฉบับที่ยกระดับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทั้งของผู้เสียหายและผู้ต้องหา หรือจำเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี สำหรับการลดความแออัด ในเรือนจำนั้น นอกจากการจัดสรรงบประมาณเพื่อขยายพื้นที่เรือนจำแล้ว กสม. เห็นว่าควรนำวิธีการอื่นมาใช้ ร่วมด้วย เช่น การปล่อยชั่วคราว การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว และการให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์เพื่อลดปริมาณผู้ต้องขัง

ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำทรมานและการบังคับบุคคลให้สูญหาย รัฐบาลได้ให้ความเห็นชอบ ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. และเตรียมเสนอ เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรต่อไป อย่างไรก็ตาม กสม. ยังคงมีข้อห่วงกังวลต่อรายงานที่กล่าวอ้างว่า มีการกระทำ ทรมานโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งพบว่ามีกรณีร้องเรียนอยู่เป็นระยะแม้ว่าจะมีจำนวนลดน้อยลงก็ตาม นอกจากนี้ สถานการณ์ การเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บในระหว่างการจับกุม การควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่ และในระหว่างการฝึกฝนหลักสูตร ต่าง ๆ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ซึ่ง กสม. เห็นว่าต้องสร้างความตระหนักแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย และควรมีการสอบสวนการเสียชีวิตของบุคคลระหว่างการถูกควบคุมตัวของเจ้าหน้าที่รัฐหรือระหว่างการฝึก ตลอดจน มีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาในลักษณะดังกล่าวขึ้นอีก

ในด้านการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน แม้ว่าจะได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 และ มาตรา 165/2 เพื่อให้ศาลมีอำนาจยกฟ้องในชั้นการตรวจคำฟ้องหากคดีมีเจตนาถ่วงอ้อมเพื่อดำเนินคดี แต่มีข้อสังเกตจากภาคประชาสังคมว่า การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวใช้ได้เฉพาะกรณีที่เป็นคดีระหว่างเอกชน ด้วยกัน แต่การฟ้องคดีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนส่วนใหญ่มีหน่วยงานรัฐเป็นคู่กรณีมากกว่า นอกจากนี้ ยังปรากฏสถานการณ์ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนถูกข่มขู่คุกคามหลายกรณี ซึ่งบางกรณี กสม. ได้ช่วยประสานงานให้หน่วยงานของรัฐเพื่อดูแล ความปลอดภัย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาเหล่าใหญ่-ผาจันได และสมาชิกสหกรณ์เกษตรกรภาคใต้ เป็นต้น

สำหรับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถิติการก่อความไม่สงบ จำนวนผู้เสียชีวิต และผู้ได้รับบาดเจ็บ ในปี 2563 มีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า โดยรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้การช่วยเหลือเยียวยาแก่ ผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงและมีความพยายามแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในพื้นที่ ทั้งในมิติของกระบวนการพูดคุย สันติสุข การจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคง และการปรับปรุงสถานที่ ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยให้สามารถตรวจสอบได้ แต่ยังมีประเด็นที่อาจกระทบสิทธิของประชาชนที่ยังคงต้องติดตามเฝ้าระวัง เช่น การกล่าวอ้างว่ามีการกระทำทรมานต่อผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคง กรณีข้อร้องเรียนการขอตรวจ DNA ประชาชนในบางพื้นที่โดยเจ้าหน้าที่ไม่ได้แจ้งเหตุผลที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความหวาดระแวงของประชาชน รวมถึง การระบุบัญชีญาติหมายเลขโทรศัพท์ของผู้ที่ไม่ได้ลงทะเบียนซิมการ์ดโดยวิธีการตรวจสอบใบหน้า (face recognition) เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของตนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เป็นต้น ซึ่งอาจกระทบสิทธิ ในการรับรู้ข่าวสารในของสถานการณ์ดังกล่าว ในประเด็นนี้ กสม. เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ กับการสร้างความไว้วางใจให้กับประชาชนโดยการทำ ความเข้าใจกรณีเกิดเหตุการณ์ที่อาจกระทบต่อสิทธิของประชาชน ในพื้นที่ เพื่อให้การแก้ไขสถานการณ์ความไม่สงบได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากยิ่งขึ้น

(3) การประเมินสถานการณ์ ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิแรงงาน สิทธิชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิด้านสุขภาพ สิทธิด้านการศึกษา และธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน

กรณีสิทธิแรงงาน สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรง ทำให้แรงงานจำนวนมากถูกเลิกจ้าง จากสถิติของกระทรวงแรงงานพบว่า ในปีงบประมาณ 2563 ได้รับเรื่องร้องเรียน

กรณีถูกจ้างถูกเลิกจ้างและไม่ได้รับสิทธิประโยชน์มากกว่าปีงบประมาณ 2562 สูงถึงร้อยละ 74 ซึ่งกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้คำแนะนำช่วยเหลือให้แรงงานได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย นอกจากนี้ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังได้มีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของแรงงานกลุ่มต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น เช่น มีความคืบหน้าในการแก้ไขพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ พ.ศ. และปรับปรุงกฎหมายการขยายอายุให้แรงงานอิสระที่มีอายุเกิน 60 ปี แต่ไม่เกิน 65 ปีบริบูรณ์ สามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ของกฎหมายประกันสังคมได้ ส่วนกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ได้รับผลกระทบจากโรคโควิด 19 เช่นเดียวกันนั้น รัฐมีมาตรการเยียวยาและผ่อนปรนให้อยู่ในประเทศไทยและทำงานได้ต่อไป ในกลุ่มแรงงานประมงซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติได้มีการออกประกาศเพื่อให้การคุ้มครองการได้รับค่าตอบแทนรายเดือน ความช่วยเหลือจากรัฐในการตรวจทานความถูกต้องของสัญญาจ้าง และการประกันสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การส่งเสริมให้ความรู้แก่กลุ่มแรงงานถึงสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายแรงงานและช่องทางในการร้องเรียน การบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างเคร่งครัด การประชาสัมพันธ์ให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมให้มากขึ้น และให้แรงงานต่างด้าวมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายแรงงาน เป็นต้น

ในส่วนของสิทธิชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในปี 2563 รัฐบาลได้สำรวจการถือครองที่ดินของประชาชนในพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเพื่อออกมาตรการผ่อนผันให้ประชาชนในพื้นที่มีสิทธิอยู่อาศัยและเข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้ แต่ภาคประชาชนยังมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับกฎหมายป่าชุมชนที่ต้องอยู่นอกเขตป่าอนุรักษ์ อาจทำให้ชุมชนที่อาศัยและพึ่งพิงป่าไม้ที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ไม่สามารถขอจัดตั้งป่าชุมชนได้ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวกะเหรี่ยงและชาวละเลยประสบปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและบางรายถูกดำเนินคดีโดยหน่วยงานรัฐ นอกจากนี้ การดำเนินโครงการของรัฐหรือที่รัฐเป็นผู้อนุญาตให้ดำเนินการที่มีผลกระทบต่อชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเพียงพอในหลายกรณี เช่น การขออนุญาตเกี่ยวกับเหมืองแร่ หรือการสร้างกำแพงกันคลื่นชายฝั่งทะเล ในประเด็นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล อาทิ ควรปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่ให้รับรองสิทธิชุมชนเพื่อให้ชุมชนรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับรัฐได้ การให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิต รวมถึงมีมาตรการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสม

ในประเด็นสิทธิด้านสุขภาพ ในปี 2563 รัฐบาลมีการดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง เช่น การพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ การลดความแออัดในโรงพยาบาลโดยใช้เทคโนโลยี การจัดหาวัคซีนป้องกันโรค เป็นต้น ส่วนสถานการณ์สุขภาพที่ควรติดตามและเฝ้าระวัง คือ ปัญหาสุขภาพจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆ่าตัวตายโดยถ่ายทอดสดทางสื่อออนไลน์ และการบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตอาจยังไม่เพียงพอ ปัญหามลพิษจากฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM 2.5) ที่ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดอุปกรณ์ในการป้องกันตนเองจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก ในส่วนของการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่กระทบต่อสุขภาพ มีบางภาคส่วนที่เรียกร้องให้ยังคงใช้พาราควอตและคลอร์ไพริฟอสต่อไป เนื่องจากยังไม่สามารถหาสารทดแทนให้แก่เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพและราคาที่เหมาะสมได้ ทั้งนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การเร่งดำเนินการในเชิงรุกเพื่อสำรวจและวางแผนเพื่อช่วยเหลือคนที่ส่งสัญญาณการฆ่าตัวตายบนสื่อสังคมออนไลน์ การสร้างความรู้ความเข้าใจถึงอันตรายและการป้องกันตนเองจากปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 รวมทั้งการจัดให้ประชาชนเข้าถึงอุปกรณ์ในการป้องกันตนเองอย่างเพียงพอและในราคาที่เข้าถึงได้ และเร่งหามาตรการรองรับที่เหมาะสมสำหรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรในการใช้สารกำจัดศัตรูพืชเพื่อใช้งาน

สำหรับสิทธิด้านการศึกษาพบว่า สถิติการเข้าถึงการศึกษาของประชากรในวัยเรียนของประเทศไทยในปี 2563 ยังอยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง ประชากรในวัยเรียนประมาณ 2 ล้านคนยังไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาสถิตินักเรียนที่ออกจากการศึกษากลางคันจะมีแนวโน้มลดลงและอยู่ในระดับต่ำ และรัฐบาลได้มีความพยายามที่เป็นรูปธรรม

ในการส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาผ่านกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ในด้านคุณภาพการศึกษา ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานตั้งแต่ปีการศึกษา 2560-2562 มีผลคะแนนเฉลี่ยรายวิชาค่อนข้างต่ำส่วนมากไม่ถึงร้อยละ 50 อีกทั้งยังมีความเหลื่อมล้ำของคะแนนระหว่างโรงเรียนในเขตเมืองกับโรงเรียนนอกเขตเมือง กสศ. จึงมีข้อเสนอแนะให้รัฐบาลพิจารณาจัดทำแผนหรือมาตรการแก้ไขปัญหาประชากรในวัยเรียนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษาได้เข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุน กยศ. และกองทุน กสศ. อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเร่งกำหนดนโยบายเพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยสร้างกลไกมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลได้เร่งสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานรัฐในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2562-2565) มีการจัดตั้งกลไกในการติดตามผลการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการฯ และมีความร่วมมือกับภาคธุรกิจในการจัดอบรมให้ความรู้และส่งเสริมการประกอบธุรกิจตามหลักการชี้แนะของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน และผลักดันมาตรการเปิดเผยข้อมูลด้านสิทธิมนุษยชนในแบบแสดงรายการประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังปรากฏการดำเนินการของภาคธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งในด้านแรงงาน สิ่งแวดล้อม และการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน กสศ. จึงมีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลให้เร่งรัดหน่วยงานปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการฯ อย่างจริงจังภายในกรอบระยะเวลาที่ระบุไว้ รวมถึงเปิดเผยความคืบหน้าให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ มีมาตรการจูงใจภาคธุรกิจในการนำหลักการชี้แนะฯ มาปรับใช้ในการดำเนินธุรกิจ พร้อมกับบังคับใช้กฎหมายเมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด

(4) การประเมินสถานการณ์ สิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล

ในรายงานฉบับนี้ กสศ. ได้นำเสนอประเด็นสิทธิมนุษยชนของประชากร 5 กลุ่ม ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรีรวมถึงประเด็นความเสมอภาคทางเพศ และผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และผู้ลี้ภัย/ผู้แสวงหาที่พำนัก

ในปี 2563 รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กในหลายด้าน อาทิ การให้เงินอุดหนุนเด็กเล็กอายุ 0-6 ปีแบบถ้วนหน้า เดือนละ 600 บาท ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2565 เป็นต้นไป การจัดอบรมที่เลี้ยงเด็กของโรงเรียนเอกชนเพื่อมิให้มีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิเด็ก และการลดอัตราวัยรุ่นตั้งครรรค์ อย่างไรก็ตาม ยังมีสิ่งที่จะต้องเร่งรัดดำเนินการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำร่างแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย การดูแลให้เด็กและเยาวชนที่ตั้งครรรค์ในสถานศึกษาได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้านคดีเด็ก เยาวชน และครอบครัว ส่วนประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญคือ การกระทำความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กโดยบุคลากรทางการศึกษา ปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกหรือบูลลี่ (bully) ในโรงเรียนและทางโซเชียลมีเดียที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้ กสศ. ได้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ อาทิ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งพิจารณาวางแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2563-2570 โดยให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ เป็นพิเศษ การมีมาตรการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กในสถานศึกษาและโดยบุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงจัง รวมถึงการจัดให้มีกลไกรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงได้ง่าย มีมาตรการช่วยเหลือและเยียวยาผู้เสียหายอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการตั้งครรรค์ก่อนวัยอันควร การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย รวมทั้งอาจพิจารณาขยายความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนในการจัดให้มีระบบให้คำแนะนำปรึกษาแก่เด็กและเยาวชนในเรื่องดังกล่าว

ในส่วนของกลุ่มผู้สูงอายุ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการเตรียมความพร้อมรองรับประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิที่เป็นรูปธรรมและสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ เช่น การขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งชาติที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มก่อนวัยสูงอายุและกลุ่มสูงอายุในด้านเศรษฐกิจ

สุขภาพ สภาพแวดล้อม และสังคม การคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการทำงานโดยขยายอายุแรงงานนอกระบบให้มีสิทธิเป็น ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 จากเดิม 60 ปีเป็น 65 ปี และส่งเสริมการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า มีปัญหาและความท้าทายบางประการ อาทิ การจัด ระบบดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง อุปสรรคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ ปัญหา การใช้ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ ซึ่ง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ข้างต้นอย่างครอบคลุมแล้วเมื่อเดือนเมษายน 2563 และได้ยื่นข้อเสนอแนะ บางข้อในรายงานฉบับนี้ เช่น การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิในการมีสวัสดิการสังคมและ มาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ การพิจารณาทบทวนกฎหมายและระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมสิทธิและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การกำหนดแนวทางให้ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถ ช่วยเหลือตัวเองได้หรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกลได้รับการดูแลสุขภาพอย่างทั่วถึง การกำหนดกลไกในการเฝ้าระวังและแก้ไข ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ถูกกระทำความรุนแรง หรือถูกล่วงละเมิดทั้งจากบุคคลในและนอกครอบครัวในระดับท้องถิ่น รวมถึง การใช้เครือข่ายอาสาสมัครในการดำเนินงาน และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น

สำหรับกลุ่มคนพิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิคนพิการในหลายด้าน ทั้งการส่งเสริมสิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมโดยเพิ่มเบี้ยความพิการสำหรับเด็กและผู้มีรายได้น้อยที่ถือบัตร สวัสดิการแห่งรัฐ การส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงบริการต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและทั่วถึงผ่านศูนย์บริการคนพิการในระดับ ชุมชน การส่งเสริมการเข้าถึงการมีงานทำผ่านการฝึกอาชีพและการจัดหางาน การจัดให้มีระบบบริการผู้ช่วยคนพิการ เพื่อช่วยเหลือคนพิการให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยอิสระและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้ตามอนุสัญญา CRPD นอกจากนี้ รัฐบาลได้ตอบรับข้อเสนอแนะของ กสม. เรื่องการเข้าถึงระบบขนส่งสาธารณะและได้เริ่มดำเนินการทำแผนเพื่อปรับปรุง และออกแบบโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นของระบบขนส่งสาธารณะ ที่คนพิการใช้ประโยชน์ได้ อย่างไรก็ตาม มาตรการในการส่งเสริมให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิบางประการยังไม่เห็นผลชัดเจน โดยเฉพาะสิทธิด้านการศึกษาของเด็กพิการที่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงในระดับประถมศึกษาเท่านั้น ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีปัญหาทางการเรียนรู้ พฤติกรรมและอารมณ์ และเด็กออทิสติกเป็นกลุ่มที่ยังขาดรูปแบบ ระบบการจัดการศึกษาที่ชัดเจน ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้และทักษะที่เหมาะสม ขาดระบบสนับสนุนครอบครัวให้สามารถ เตรียมความพร้อมเด็กพิการกลุ่มนี้ในการเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ด้านสิทธิในการทำงาน พบว่าจำนวนคนพิการที่ได้ ทำงานตามมาตรการส่งเสริมการจ้างงานคนพิการไม่เพิ่มขึ้น การจ้างงานโดยหน่วยงานของรัฐยังมีน้อย ขณะเดียวกัน ยังไม่พบว่ามีมาตรการป้องกันและคุ้มครองช่วยเหลือที่ชัดเจนกรณีการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กหญิงพิการ กสม. จึงมี ข้อเสนอแนะต่อรัฐเพื่อส่งเสริมให้คนพิการให้เข้าถึงสิทธิต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิด้านการศึกษา โดยการจัดการ ศึกษาที่เหมาะสมแก่คนพิการตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 รวมทั้งจัดให้มีระบบ สนับสนุนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความพิการแต่ละประเภท ด้านการจ้างงานควรศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อ การจ้างงานหรือการทำงานของคนพิการซึ่งยังมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับคนพิการที่อยู่ในวัยทำงานและทำงานได้ อีกทั้งควรพิจารณามาตรการในการป้องกันคนพิการ โดยเฉพาะเด็กหญิงพิการจากการถูกทำร้ายหรือล่วงละเมิด และเพิ่มมาตรการในการคุ้มครองช่วยเหลือและเยียวยา เป็นต้น

ในด้านสิทธิสตรี รัฐมีการดำเนินการที่ส่งเสริมและคุ้มครองสตรีหลายด้าน อาทิ การปราบปรามการค้ามนุษย์ เพื่อแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณีซึ่งมีสถิติคดีลดลง การออกมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหากล่วงละเมิดหรือ คุกคามทางเพศในการทำงานซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW การแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 และ มาตรา 305 เกี่ยวกับเงื่อนไขการทำแท้งซึ่งจะช่วยให้สตรีที่มีความจำเป็น เข้าถึงการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัย การส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนมีมาตรการส่งเสริมความเท่าเทียม ระหว่างเพศภายในองค์กรของตน ตลอดจนการจัดทำร่างกฎหมายคุ้มครองชีวิตและเตรียมแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชย์เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในเรื่องการก่อตั้งครอบครัว อย่างไรก็ตาม พบว่า การกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยผู้หญิงเป็นผู้ถูกระทำสูงถึงร้อยละ 84 รวมทั้งยังคงพบ

การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลหลากหลายทางเพศ ในประเด็นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลควรพิจารณามาตรการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวที่ต้นเหตุของปัญหาตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการประจำอนุสัญญา CEDAW ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของพนักงานบริการ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวมีส่วนให้ข้อคิดเห็นต่อการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณีในฐานะผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง และควรมีการติดตามผลการดำเนินมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหากล่องละเมิดหรือการคุกคามทางเพศในที่ทำงานในหน่วยงานของรัฐ

ในส่วนของผู้มีปัญหาทางสถานะและสิทธิ กระทรวงมหาดไทยได้พยายามแก้ไขปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการพิจารณาให้สถานะ/สัญชาติแก่บุคคลเพื่อให้กระบวนการมีความรวดเร็วและไม่เป็นภาระแก่ผู้ยื่นขอ เช่น การกำหนดแนวทางปฏิบัติหรือแนวทางประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคำขอสถานะ/สัญชาติให้ชัดเจนขึ้น ทำให้สามารถให้สถานะและสัญชาติไทยแก่บุคคลเกินกว่าค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ รัฐยังได้ให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขแก่ผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิเพิ่มเติม และมีการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาเด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นด้วยตัวอักษร G อย่างไรก็ดี ปัจจุบันยังคงเหลือผู้มีปัญหาสถานะทางทะเบียนมากถึง 480,694 คน และยังคงมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานที่ต้องได้รับการแก้ไขทั้งปัญหาการแสวงหาพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือเพื่อพิสูจน์ยืนยันตัวบุคคลของผู้มีปัญหาทางสถานะ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องกลไกการดำเนินงาน กำลังคนและงบประมาณที่จำกัดเมื่อเทียบกับปริมาณผู้ที่เข้าเกณฑ์ขอแปลงสัญชาติ

ด้านการคุ้มครองผู้แสวงหาที่พักพิง/ผู้ลี้ภัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ระหว่างการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. 2562 จึงยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ส่วนการจัดทำบันทึกความเข้าใจเรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางในการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ พ.ศ. 2562 ขณะนี้ยังอยู่ระหว่างการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐาน อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองได้ประสานกับกรมกิจการเด็กและเยาวชนในการให้ความช่วยเหลือเด็กในภาวะเปราะบางโดยส่งเด็กพร้อมมารดาเข้ารับการดูแลในสถานรองรับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือของเอกชน ส่วนการส่งผู้หนีภัยการสู้รบชาวเมียนมากลับประเทศอาจยังไม่สามารถดำเนินการได้ในปีนี้เนื่องจากอุปสรรคที่เกิดจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19

ในประเด็นเกี่ยวกับผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ การจัดสรรบุคลากรและงบประมาณที่เพียงพอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการพิจารณาให้สถานะหรือสัญชาติ การเร่งดำเนินการตรวจสอบข้อมูลเพื่อจำแนกเด็กนักเรียนกลุ่ม G ออกจากเด็กที่มีสถานะอยู่เดิม รวมทั้งกำหนดแนวทางดูแลสุขภาพของเด็กนักเรียนกลุ่ม G ที่ไม่เข้าเกณฑ์ได้รับสิทธิด้านสาธารณสุข ในส่วนของผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับประเทศอันเป็นภูมิลำเนาได้ พ.ศ. 2562 เพื่อให้สามารถนำระเบียบดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติได้โดยเร็ว ควรเร่งศึกษาและพิจารณาการถอนข้อสงวนของไทยในอนุสัญญา CRC ข้อที่ 22 เพื่อเป็นหลักประกันว่าเด็กผู้ลี้ภัยในประเทศไทยจะได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสม และเร่งจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน (SOP) เพื่อให้มีการปฏิบัติตามบันทึกความเข้าใจเรื่องการกำหนดมาตรการและแนวทางในการกักตัวเด็กไว้ในสถานกักตัวคนต่างด้าวเพื่อรอการส่งกลับ พ.ศ. 2562 โดยเร็ว